

Zárójelentés "A magyar irodalom fogadtatása pozsonyi és pest-budai német nyelvű újságok melléklapjaiban 1810 és 1848 között" című posztdoktori kutatásról

Azonosító: 48659

A kutatást (két éves megszakítással, 2006-2008) két és fél évig folytattam. 2009. március 31-vel kértem a projekt lezárását, az eredeti futamidő végénél (2009. szeptember 30.) fél évvel korábban. 2009. április 1. óta az Országos Széchényi Könyvtárban, az MTA-OSzK Res Libraria Hungariae 19. századi kutatócsoportja tagjaként dolgozom. Kutatási területem továbbra is a 19. századi magyarországi sajtótörténet.

A projekt idő előtti lezárása következtében az összegyűjtött anyag egy jelentős részének a feldolgozását még nem tudtam befejezni. A kutatás három fő célkitűzéséből kettő teljesen megvalósult, a harmadik a projekt idő előtti lezárása miatt egyelőre csak részben.

1. A projekt munkatervében feltüntetett vállalások egyike volt egy olyan szöveggyűjtemény megjelentetése a 19. század első felének magyarországi német nyelvű sajtójából, melyben a közölt szövegek elsősorban az irodalomreceptió, a színházi élet, a nyelvkérdés kérdéskörei, valamint imagológiai szempontok köré rendeződnek.

Megvalósulás:

A részletes magyarázó jegyzetekkel, záró tanulmánnyal és életrajzi adatokat is tartalmazó névmutatóval ellátott kötet az Argumentum Kiadónál jelent meg 2006-ban.

(Közleményjegyzék 1. tétele)

2. Szerepelt a munkatervben továbbá 2004-ben megvédett disszertációm azon fejezeteinek az átdolgozása és kibővítése, a posztdoktori kutatás eredményeinek felhasználásával, melyek a magyar irodalom receptiójára vonatkoznak, valamint, lehetőség szerint, az átdolgozott disszertáció megjelentetése.

Megvalósulás:

A vonatkozó fejezetek átdolgozását elvégeztem. A posztdoktori ösztöndíj révén lehetőségessé vált két bécsi kutatóút során (2005, 2008) olyan kéziratos anyagot is találtam, melynek feldolgozása nyomán a dolgozat további fejezeteit is jelentősen át tudtam dolgozni. A felhasznált források alapján (levelek a *Pressburger Zeitung* szerkesztőitől vagy szerkesztőinek; az újságra, vizsgált melléklapjaira és munkatársaira vonatkozó adatok és vélemények osztrák írók leveleiben, feljegyzéseiben) körvonalazni tudtam a vizsgált pozsonyi lapok körül tevékenykedő személyek külföldi kapcsolathálójának egy fontos szeletét. A disszertáció átdolgozott változata így egy jelentős aspektussal bővült. A kéziratot a müncheni

Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas fogadta el kiadásra. 2008 során a kéziratot lezártam, a sajtó alá rendezési munka és több korrektúraforduló is lezajlott. Az eredetileg 2009 elejére tervezett megjelenés a müncheni intézetben sajnos csúszik, de az intézet aktuális publikációs tervei között továbbra is szerepel és 2010 folyamán mindenképpen sor kerül rá. (Közleményjegyzék 6. tétele) Ha szükséges, az intézet vonatkozó igazolását be tudom mutatni.

3. A posztdoktori ösztöndíjjal támogatott kutatásnak a munkatervben feltüntetett lépései a következők voltak:

3.1.) *Adatgyűjtés* a vizsgált pesti és pozsonyi német nyelvű melléklapok anyagából 1810 és 1847 között. Az adatgyűjtés fő szempontjai:

- viszonyuk a nyelvkérdéshez és annak változása a vizsgált évtizedek során,
- irodalomszemléletük és annak változása a vizsgált évtizedek során,
- viszonyuk a magyar nyelvű irodalomhoz és annak változása,
- ezen belül műfaji preferenciák.

Megvalósulás:

Az adatok összegyűjtését elvégeztem.

3.2) *Az adatok elemzése.* Az elemzés egyik fő szempontja:

Érvényesültek-e, illetve hogyan érvényesültek a magyar irodalom recepciója során azok a különbségek a pesti és a pozsonyi lapok irodalmi orientációjában, melyek a recipiált német irodalom vizsgálata során – a német irodalom recepcióját a 2004-ben megvédett disszertációban dolgoztam fel – megállapíthatóak voltak:

- az 1830-as, '40-es évek „ifjúnémet” irodalmi mozgalmi iránti nyitottság, a színházi élet iránti élénk érdeklődés és szoros bécsi kötődések a pozsonyi lapoknál;
- mindezek hiánya, és a 19. század első két évtizedében megszilárdult, a későfelvilágosodás eszményeit és a német klasszika nagyjait előtérbe állító kánonhoz való szívós ragaszkodás a budai melléklapnál?

Megvalósulás:

Az adatok elemzéséből eddig egy önálló tanulmány jelent meg, mely a kérdést, a magyar népszínművek fogadtatásának vizsgálata kapcsán, színház- és kritikátörténeti szempontból közelíti meg. (Közleményjegyzék 2. tétele)

A további elemzések eredményei önálló publikációként még nem jelentek meg, de egy részük bekerült a megjelent szöveggyűjtemény kommentárjaiba és záró tanulmányába és a Münchenben megjelenő kötet átdolgozott fejezeteibe.

A pesti és pozsonyi lapok irodalmi orientációjának különbségeire vonatkozik egy további (közlésre elfogadott) tanulmányom. A *Pressburger Zeitung* és a *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung* eltérő irodalmi tájékozódásának hátteréről és magyarázatául szolgál ugyanis az a kapcsolatháló, amely a két bécsi kutatóút során talált források alapján körvonalazható, és amely a *Pressburger Zeitung* legfontosabb munkatársait, (valamint több más olyan liberális beállítottságú kiadót, újságírókat, írókat, akik az 1830-as évektől kezdve a magyarországi német nyelvű sajtó körül meghatározó szerepet játszottak), bécsi, és – nagyrészt bécsi közvetítéssel – csehországi és emigráns osztrák írói körökkel összekötötte. A pesti lap szerkesztői, munkatársai körül egy ettől teljesen eltérő kapcsolati háló tapintható ki. A pozsonyi lap szerkesztője, Neustadt Adolf és egyik meghatározó munkatársa, a műfordítóként is ismert Dux Adolf bécsi kapcsolataival foglalkozik Korompay H. János születésnapjára emlékkönyvében szereplő tanulmányom. (Közleményjegyzék 5. tétele)

Az ösztöndíjas időszakban, 2008 tavaszán meghívást kaptam az MTA Irodalomtudományi Intézetében írandó háromkötetes új irodalomtörténeti kézikönyv XIX. századi kötetét előkészítő kutatócsoportba. Az én feladatomban lesz a század közepe hazai német nyelvű sajtóműfajainak tárgyalása a majdani kötetben. A fejezet megírásakor nagymértékben támaszkodok majd posztdoktori kutatásaim eredményeire. Az intézet XIX. századi osztályának megbeszélésein (a saját kutatásomra vonatkozó megbeszéléseken éppen úgy, mint mások dolgozatainak a vitáin) számos új szempontot, tájékoztató pontot kaptam a posztdoktori kutatás során összegyűjtött anyag elemzéséhez. Ilyen többek között az irodalmi művek fordításának kérdésköre, mely megkerülhetetlen szempontja az elemzéseknek, hiszen a német nyelvű lapokban számos magyar irodalmi munkát közöltek, különböző színvonalú fordításokban, és a lapokban olvasható vélemények egyes magyar írók-költők jelentőségéről a német nyelven elérhető fordítások elterjedtségével és milyenségével is összefüggenek. A német nyelvű Petőfi-befogadás egy mozzanatát tárgyaló, forrásközlést kísérő tanulmányom ezeket a szempontokat érvényesíti: azzal a meghatározó szereppel foglalkozik, melyet az eltérő fordítások játszanak a recepció alakításában. A tanulmány a *Filológiai Közönyben* jelenik meg 2009 szeptemberében. (Közleményjegyzék 3. tétele)

A XIX. századi osztálynak az irodalomtörténeti kézikönyvvel kapcsolatos műhelyvitáin a továbbiakban is részt fogok venni. Annak ellenére tehát, hogy a posztdoktori

ösztöndíj révén létrejött munkaviszonyom az Irodalomtudományi Intézetben megszűnt, a XIX. századi osztállyal az ösztöndíjas időszakban kialakult munkakapcsolatom továbbra is megmarad. Az osztály megbeszélései lesznek majd az első fórum, melyen az előkészületben lévő további elemzéseket bemutatom.

Szeretném igénybe venni azt az elvi útmutatóban jelzett lehetőséget, hogy az OTKA a posztdoktori kutatás végső véleményezésekor a következő két év során megjelent publikációkat is figyelembe veheti. Minden olyan publikációban, mely, részben vagy egészen a posztdoktori ösztöndíj ideje alatt végzett kutatómunkámra épül, természetesen a továbbiakban is fel fogom tüntetni az OTKA támogatását. Így tettem a Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület 2009 évi konferenciáján elhangzott, a magyarországi német nyelvű sajtó kutatástörténetét vázoló előadásom közlésre szánt kéziratában is, melyben sok ponton felhasználtam a posztdoktori kutatás eredményeit. (Közleményjegyzék 4. tétele)

Bódyné Márkus Rozália